

РОЗДІЛ 4

Макроекономічні механізми

Модернізація регуляторної політики на інтегрованому зерновому ринку України (відтворювальний підхід)

О. В. Нікішина¹

Забезпечення ефективного функціонування зернового ринку як гаранта продовольчої безпеки України та системоутворюючої основи її агропромислового комплексу актуалізує завдання інноваційної модернізації державної регуляторної політики. У статті визначено сутність інтегрованого зернового ринку та його відтворювальну структуру, ідентифіковано структурні та фінансові деформації відтворювальних процесів, вектори їх впливу на розвиток складових секторів. Проаналізовано головні складові діючого механізму державного цінового регулювання зернового ринку, показано їх обмежену дію на плинність і деформації відтворювальних процесів. Запропоновано комплекс регуляторних заходів, цілеспрямовано орієнтованих на зменшення деструктивного впливу структурних і фінансових деформацій відтворювальних процесів, забезпечення пріоритету державних економічних інтересів, активізацію відтворювальної функції ринку зерна та суміжних з ним ринків як необхідної умови сталого економічного зростання.

Ключові слова: відтворювальні процеси, регуляторна політика, структурні та фінансові деформації.

Абревіатури:

ВП – відтворювальні процеси
ІЗР – інтегрований зерновий ринок

УДК 321.01+664.76 (477)

JEL коди: D51, E11, E61, Q18

Вступ. В умовах економічної нестабільності першочерговим завданням держави є активізація відтворювальної функції стратегічних інтегрованих продовольчих ринків, зокрема зернового, шляхом модернізації діючої регуляторної політики у відповідності до ключових пріоритетів національної аграрної політики. Практика свідчить, що державна політика має ситуаційний, а не системний характер, концентрується переважно на адміністративному ціноутворенні, не вирішуючи завдання відновлення внутрішнього попиту на зернові культури, важливість якого щорічно зростає разом із проблемою світової продовольчої кризи. Наслідком недосконалої регуляторної політики постає низка деформацій відтворювальних процесів на ринку зерна та продуктів його переробки, зокрема, значні цінові різниці між внутрішніми, експортними і світовими цінами культур; зростання обсягів позаелеваторного зберігання зерна, зниження його технологічно-переробних якостей; дефіцит продовольчого зерна для потреб вітчизняної

¹ Нікішина Оксана Володимирівна, кандидат економічних наук, докторант відділу ринкових механізмів та структур Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса.

© О. В. Нікішина, 2013

хлібопекарської та макаронної промисловості; його вимушений імпорт за високими цінами, що перевищують світові, тощо. Відповідно, зменшення або нівелювання сучасних деформацій ВВП обумовлює необхідність формування нового типу регуляторної політики, що базується на науково обгрунтованому відтворювальному підході.

Постановка проблеми. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації державної регуляторної політики на зерновому ринку знайшли відображення у працях українських учених, зокрема, В. М. Ганганова, І. О. Кузнецової, Т. О. Осташко, П. Т. Саблука, Л. М. Худолій, російських науковців, зокрема, А. І. Алтухова, О. С. Васютіна, В. О. Солопова, Н. І. Пижикової та інших. У згаданих дослідженнях окреслено економічні проблеми розвитку ринку зерна та продуктів його переробки, обгрунтовано низку концепцій і механізмів його регулювання, розроблено перспективні моделі функціонування регіональних і державних ринків зернових культур (у видовому розрізі). Водночас існуючі розробки не враховують специфіку плинності та існуючі деформації відтворювальних процесів у системі суміжних ринків, ядром якої постає інтегрований зерновий ринок, не мають практичного виходу на інноваційні регуляторні важелі, що визначає об'єктивну необхідність нових досліджень у сфері державного регулювання стратегічних продовольчих ринків.

Метою дослідження є визначення та аналіз сучасних деформацій відтворювальних процесів на ІЗР, ідентифікація векторів впливу діючих регуляторних заходів на відтворювальні процеси зернового ринку, обгрунтування напрямів модернізації державної регуляторної політики в контексті активізації відтворювальної функції ринку зерна та продуктів його переробки.

Результати дослідження. Термін «інтегрований товарний ринок» в економічну теорію запровадив В. М. Лисюк. На його думку, це найкорисніші для національної економіки товарні ринки, у яких максимально ефективно використовуються наявні в державі ресурси, що дозволяє максимізувати додану вартість і бюджетні надходження [3]. Ми поділяємо дану наукову позицію і вважаємо, що саме категорія «інтегрований зерновий ринок» максимально повно охоплює множинність різноякісних характеристик ринку зерна і продуктів переробки, дозволяє визначити як загальну, так і секторну ефективність його функціонування, відтак є найбільш функціональною і результативною категорією для використання в сучасних дослідженнях регуляторних механізмів.

Слід відзначити, що відтворювальний підхід до розкриття сутності дефініції «зерновий ринок» просліджується у дослідженнях А. І. Алтухова, О. С. Васютіна, В. О. Солопова, Н. І. Пижикової та інших фахівців із питань розвитку російського зернового ринку. Зокрема, сформульована А. І. Алтуховим вихідна дефініція близька до категорії ІЗР [2]. Водночас трактування терміну «зерновий ринок» Законом України «Про зерно та ринок зерна в Україні» дозволяє чітко визначити його структуру у складі чотирьох секторів, у яких розгортають діяльність суб'єкти «виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна» [1], тобто сформувати законодавчий базис для функціонування інтегрованого зернового ринку держави. Слід відзначити, що подібна тенденція просліджується в законодавстві провідних зернових держав, зокрема Росії та Казахстану.

Авторське визначення категорії «*інтегрований зерновий ринок*» є таким: це складна мікроекономічна система взаємодій та взаємозв'язків між структуроутворюючими секторами (аграрним, первинної переробки, інфраструктурним і вторинної переробки) відповідно стадіям утворення, додавання, трансформації і споживання споживчих якостей зерна та продуктів його переробки, що інтегрована у макросистему національної економіки й виступає регулятором суспільного відтворювального процесу.

Запропонована дефініція ІЗР відображає структуру ринку відповідно стадіям відтворювального процесу та одну з його основних функцій – відтворювальну. Успішність виконання даної функції впливає на потенційні можливості зернового ринку щодо реалізації низки інших специфічних функцій – системоутворюючої, донорської, моделюючої та функції економічного зростання. У даному контексті реалізувати свій могутній економічний потенціал та специфічні функції в системі суміжних ринків ІЗР зможе в тому випадку, якщо держава стане ефективним регулятором процесу відтворення, здатним збалансувати товарні та фінансові потоки в їх безперервному русі між секторами ринку.

Секторна структура інтегрованого зернового ринку наведена на рис. 1. Споживча вартість товару, яка є об'єктом ВВП, обертається на ринку в двох формах: предметній (як товар із певними споживчими якостями) і грошовій (як оплата його вартості) [3]. Відповідно, відтворювальний цикл споживчої вартості зернових культур включає дві фази: (1) прямий рух товаропотоків зерна від аграрного до споживчого сектору; (2) зворотній рух фінансових потоків, повернення коштів у виробництво. Відтворювальний процес передбачає відтворення на якісно новому рівні кругообігу матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів у складових секторах ринку. Забезпечення розширеного відтворення усіх видів ресурсів у складових секторах є, на нашу думку, генеральним завданням як зернового, так і суміжних з ним ринків.

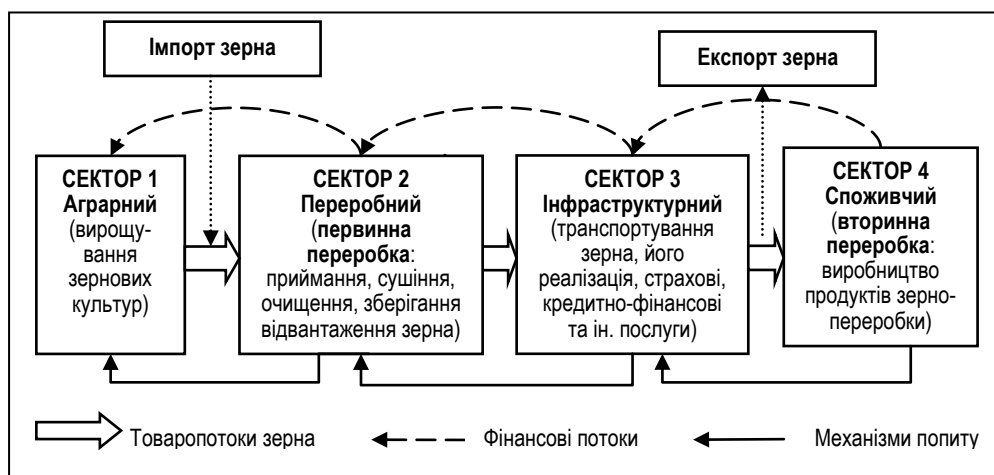

Рис. 1. Секторна модель інтегрованого ринку зерна (відтворювальна структура) [авторська розробка]

Практика свідчить, що в сучасному зерновому господарстві переважає тип простого відтворення ресурсів як наслідок існуючих деформацій відтворювальних процесів. На думку Б. П. Плишевського, *деформації* – це стійке відхилення від певного оптимального стану в бік пригнічення процесу розвитку економіки – її динаміки, використання чинників зростання, пропорцій відтворення [6]. Слід відзначити, що деформації не тотожні протиріччям; на відміну від протиріч, деформації є наслідком сформованих ринкових механізмів, вибору державою певного типу економічної політики й певною мірою можуть бути виправлені або послаблені заходами цієї політики.

Проведені автором дослідження природи і спрямованості деформацій ВП на інтегрованому ринку зерна дозволили ідентифікувати два їх типи – структурні та фінансові (табл. 1). Прояви *структурних* деформацій мають подвійну природу. З одного боку, вони призводять до зміни відтворювальної структури зернового ринку внаслідок існування у межах аграрного сектору похідних секторів первинної та вторинної переробки зерна. З іншого боку, структурні деформації зменшують або нівелюють взаємозв'язки та взаємодії між суб'єктами суміжних секторів і суміжних ринків, обумовлюючи скорочення обсягів товаропотоків між аграрним і переробним секторами ІЗР, між ринком зерна та нижньосуміжним ринком насіння зернових культур.

Таблиця 1 – Деформації ВП на інтегрованому зерновому ринку України
[авторська розробка]

Тип	Напрями деформацій	Вплив на розвиток секторів ринку
СТРУКТУРНІ ДЕФОРМАЦІЇ	1. Істотне скорочення обсягів товаропотоку між аграрним і переробним секторами ІЗР	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зниження якості зерна та насіннєвого матеріалу в суб'єктів аграрного сектору; ▪ зростання частки фуражного зерна у структурі валового збору та експорту ; ▪ «тінізація» руху зернопотоків, бюджетні втрати
	2. Функціонування похідних переробного та споживчого секторів у аграрному секторі ІЗР	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Моновиробництво експортноорієнтованих зернових культур (наприклад, кукурудзи); ▪ зменшення обсягів зернопереробки, дефіцит власної сировини для її потреб; ▪ імпорт продовольчого зерна, готових продуктів зерно переробки
	3. Зменшення взаємодій (товаропотоків) між зерновим та насіннєвим ринками	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зниження урожайності культур, скорочення обсягів виробництва оригінального та елітного насіння; ▪ зростання імпорту гібридів культур; ▪ закриття фінансово нестійких малих і середніх насіннєвих підприємств
ФІНАНСОВІ ДЕФОРМАЦІЇ	1. Низький рівень доходності аграрного сектору	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Просте і звужене відтворення ресурсів; ▪ відсутність інвестиційно-інноваційного оновлення зерновиробництва
	2. Непропорційність розподілу доходів між секторами ринку	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Переважаючі інвестиції в розвиток інфраструктурного сектору; ▪ зростання витрат держави на підтримку ресурсоутворюючих секторів (аграрного та споживчого)
	3. Значні цінові різниці між внутрішніми, експортними, імпортними та світовими цінами зернових культур	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зменшення рентабельності зерновиробників, міжсекторний перерозподіл доходів на користь трейдерів; ▪ втрати держави від незбалансованих експортно-імпортних операцій: експорту екологічно чистого українського зерна за цінами, нижчими світових, та імпорту культур за цінами, що перевищують світові ціни зернових культур

Фінансові деформації є першоджерелом структурних деформацій ВП. Так, низький рівень доходності зерновиробників та неузгодженість різноякісних економічних інтересів суб'єктів різних секторів призводить до відмови аграріїв від дорогівартісних елеваторних послуг, якісного елітного насіння, післязбиральної доробки власного насіння тощо. В умовах фінансової нестабільності зернового господарства перевага надається позаелеваторному зберіганню культур, формуванню насінневих потоків та кормовому споживанню зерна у надрах лише аграрного сектору, без взаємодій із суб'єктами суміжних секторів і ринків. Це призводить, з одного боку, до простого та звуженого відтворення ресурсів, а з іншого – до неприйнятності аграріями інновацій, які містять великі резерви розвитку аграрного сектору як базової складової ІЗР.

Між фінансовими та структурними деформаціями ВП існує зворотній зв'язок і взаємообумовленість. Так, наслідки структурних деформацій, зокрема, зниження урожайності та якісних параметрів культур, зростання частки фуражного зерна у структурі валового збору та експорту, знижують доходність суб'єктів аграрного сектору ІЗР, відтак посилюють дію фінансових деформацій. Відповідно, останні постають як джерелом, так і наслідком структурних деформацій ВП на зерновому ринку України.

Перервати своєрідний «кругообіг» деформацій покликана держава, яка зазнає істотних втрат від їх наслідків, зокрема, від скорочення обсягів виробництва зернопереробних і насінневих підприємств, незбалансованих експортно-імпортних зернових операцій, зростання імпорту готових хлібних виробів та гібридів насіння тощо (див. табл. 1). Однак недосконалість форм і методів державного втручання замість зменшення або нівелювання деформацій ВП посилює їх дію, перетворюючись із регулятора в джерело деформацій.

Академік Б. П. Плишевський виділяє за значимістю два джерела деформацій: (1) *капітал*, приватний і акціонерний, стратегія поведінки якого полягає в обмані партнерів, держави і найманих працівників; (2) *держава*, яка ще не виробила механізму ефективної взаємодії влади, бізнесу, форм і методів узгодження в економічній політиці інтересів усього суспільства [6]. Адаптувавши дане твердження до специфіки зернового ринку України, можна виділити домінуючі джерела деформацій ВП:

- 1) перерозподіл доходів на користь найсильніших суб'єктів ринку – зернотрейдерів, які контролюють 91% культур, реалізованих сільськогосподарськими підприємствами;
- 2) неефективність діючої державної політики на внутрішньому ринку зерна та продуктів його переробки.

Проведений аналіз недоліків головних складових механізму державного цінового регулювання та векторів їх впливу на відтворювальні процеси ІЗР свідчить про досить обмежений вплив регуляторної політики на кон'юнктуру ринку та доходність суб'єктів ресурсоутворюючих аграрного і споживчого секторів (табл. 2). Так, зменшити прояви фінансових деформацій ВП могло б урізноманітнення каналів реалізації зерна за рахунок ефективного функціонування державного збутового каналу, однак недостатність фінансового забезпечення Аграрного фонду, низькі інтервенційні ціни, обмеженість доступу безпосередніх виробників до участі в державних закупівлях перетворили фінансові інтервенції на малодієвий інструмент регулювання.

Методологічною основою сучасної державної політики на ІЗР повинен стати відтворювальний підхід, а її генеральним стратегічним завданням – забезпечення розширеного відтворення матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів у складових секторах ринку. Головними принципами модернізованої регуляторної політики повинні стати цілеспрямованість, системність, наукова

обґрунтованість, довгостроковість, пріоритетність державних і суспільних інтересів.

Враховуючи результати попередніх досліджень [4], головні напрями модернізації державної регуляторної політики на інтегрованому ринку зерна та продуктів його переробки узагальнено автором у таблиці 3.

Таблиця 2 – Недоліки функціонування механізму державного цінового регулювання та їх вплив на ВП зернового ринку [авторська розробка]

Складові	Недоліки функціонування	Вплив на ВП
<i>Фінансові інтервенції</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатність і несвоєчасність фінансового забезпечення Аграрного фонду (АФ) 2. Низький рівень інтервенційних цін 3. Обмеженість доступу виробників до участі у форвардних або заставних закупівлях зерна 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Обмежений вплив на цінову кон'юнктуру ІЗР; ▪ просте відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору; ▪ непоширений канал збуту зерна у аграріїв
<i>Товарні інтервенції</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Обмежене коло застосування 2. Відсутність запасів певних зернових культур для їх продажу в періоди стрімкого зростання попиту 3. Недосконалість механізмів розподілу борошна між регіональними хлібопекарськими підприємствами 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Не компенсують витратність фінансових інтервенцій АФ; ▪ імпорт деяких культур (гречки, жито); ▪ недостатність інтервенцій для забезпечення виробництва соціально значимих сортів хліба
<i>Тимчасове адміністративне регулювання</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Непрогнозованість адміністративних заходів 2. Непрозорість розподілу експортних квот між експортерами українського зерна 3. Ціновий тиск на борошномельно-круп'яні підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Дестабілізуючий вплив на кон'юнктуру зернового ринку; ▪ поглиблення непропорційного міжсекторного розподілу доходів на ІЗР

Першим етапом реалізації оновленої державної політики, на наш погляд, повинно стати впровадження комплексу заходів щодо зменшення деструктивних проявів структурних і фінансових деформацій ВП. До таких заходів слід віднести, зокрема, створення незалежних регіональних лабораторій якості продукції, посилення державного контролю за тарифною політикою приватних елеваторів, забезпечення ефективного функціонування державного каналу реалізації зерна (табл. 3). На думку А. Алтухова, «в ринкових умовах...зернове господарство зможе нормально функціонувати тільки за ефективної системи збуту зерна» [2]. Відповідно, реформування існуючої непрозорої збутової системи та урізноманітнення каналів реалізації зерна є першочерговим завданням держави на шляху модернізації її політики.

Другий етап реалізації оновленої державної політики передбачає комплекс довгострокових заходів, загальна дія яких орієнтована на реалізацію економічних інтересів держави на ІЗР (див. табл. 3). Основу цих заходів формує механізм стимулювання виробництва доданої вартості товару на зерновому та суміжних

продовольчих ринках. Реалізація даного механізму обумовлює необхідність вирішення двоєдиного завдання: (1) нарощування внутрішнього кормового споживання зерна за рахунок максимально повного забезпечення населення продукцією тваринництва власного виробництва; (2) нарощування продовольчого зернового споживання за рахунок зростання борошномельного виробництва для задоволення внутрішніх і зовнішніх потреб. Регуляторні заходи, спрямовані на реалізацію механізму стимулювання виробництва доданої вартості на ІЗР, передбачають запровадження заходів стимулювання експорту готових продуктів зернопереробки, передусім, борошна, а також системних реформ щодо розвитку тваринництва, зокрема його індустріалізацію [4].

Таблиця 3 – Напрями модернізації регуляторної політики на інтегрованому зерновому ринку України [авторська розробка]

Регуляторні заходи	Вплив на розвиток секторів ринку
1. Створення незалежних регіональних лабораторій якості продукції 2. Державний контроль за тарифною політикою приватних елеваторів 3. Часткова компенсація витрат аграріїв на придбання елітного насіння	ЗМЕНШЕННЯ СТРУКТУРНИХ ДЕФОРМАЦІЙ ВП <ul style="list-style-type: none"> ▪ Зростання обсягів товаропотоку між аграрним і переробним секторами ІЗР; ▪ зменшення обсягів зернопотоку в похідних секторах у межах аграрного сектору; ▪ зростання товаропотоків між ринками зерна та насіння (елітного і репродукційного) ▪ підвищення якісних параметрів зерна; ▪ зростання доходів аграріїв за рахунок реалізації зерна у пікові цінові періоди за об'єктивними цінами, що відповідають якості культур ▪ розвиток вітчизняної селекції та насінництва
1. Підвищення рівня мінімальних інтервенційних цін зерна до ринкових 2. Висока платіжна дисципліна Аграрного фонду 3. Спрощення доступу виробників до участі в державних закупівлях	ЗМЕНШЕННЯ ФІНАНСОВИХ ДЕФОРМАЦІЙ ВП <ul style="list-style-type: none"> ▪ Урізноманітнення збутових каналів; ▪ переорієнтація частини зернопотоків із домінуючих непрозорих «інших» каналів реалізації до організованих каналів, зокрема, державного; ▪ зростання рентабельності зерновиробництва, забезпечення його розширеного відтворення; ▪ подолання залежності аграріїв від моносонічних цін зернотрейдерів
1. Державний контроль за експортом/імпортом культур 2. Стимулювання виробництва доданої вартості товару на ІЗР 3. Ефективна діяльність державного зерноекспортера	РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ <ul style="list-style-type: none"> ▪ Збільшення доходів держави від експорту; ▪ зменшення необґрунтованих цінових різниць; ▪ нарощування обсягів кормового споживання зерна, зменшення імпорту м'ясних субпродуктів; ▪ переорієнтація продовольчого експорту з зерна на продукти його переробки; ▪ активізація інвестиційно-інноваційної діяльності в ресурсоутворюючих аграрному і споживчому секторах ІЗР

Слід відзначити, що «споживання утворює мету й одночасно рушійний мотив виробництва» [2]. Відповідно, розвиток зернопереробного комплексу та врахування

його незадоволених потреб, зокрема, у продовольчій пшениці твердих сортів для хлібопекарської та макаронної промисловості, поступово переорієнтує зерновиробництво із потреб зовнішнього на потреби внутрішнього попиту, збільшить частку культур, реалізованих безпосередньо переробним підприємствам, зменшуючи при цьому цінову залежність аграріїв від зернотрейдерів.

Загалом економічні інтереси держави на внутрішньому та зовнішньому ринках повинна забезпечувати діяльність державного експортера (ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»), однак поява у його складі приватних структур трансформувала задекларовані функції. Прикладом для України в даній сфері може стати діяльність Продовольчої корпорації Республіки Казахстан, яка є агентом із управління державними ресурсами. Такий статус дозволяє їй представляти інтереси держави як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках зерна. Головні функції корпорації пов'язані із забезпеченням продовольчої безпеки держави, регулюванням внутрішнього зернового ринку, фінансовою підтримкою його суб'єктів, сприянням експорту казахського зерна та борошна.

Індикатором ефективної діяльності Продовольчої корпорації є лідерство Казахстану у світовому експорті борошна. Так, у 2011/12 МР Казахстан експортував 3,5 млн тонн борошна (25,8% світового експорту), Україна – всього 0,2 млн т (1,5%) [5]. При цьому Україна порівняно з Казахстаном має вигідніше інфраструктурне положення, виробляє екологічно чисте борошно вищої якості, має могутніший сировинний і виробничий потенціал (рівень завантаження виробничих потужностей складає близько 30%). Такий порівняльний аналіз є наочним свідченням недосконалості української регуляторної політики та підтвердженням об'єктивної необхідності зміни її стратегічного орієнтиру з експорту зерна на продукти його переробки, забезпечення домінування інтересів держави і суспільства, а не інтересів суб'єктів, наділених ринковою владою.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. У ході проведеного дослідження ідентифіковано два типи сучасних деформацій відтворювальних процесів на ІЗР України: (1) структурні, пов'язані зі зміною відтворювальної структури зернового ринку та зменшенням взаємодій між суб'єктами суміжних секторів і суміжних ринків; (2) фінансові, пов'язані з низькою доходністю базового аграрного сектору, непропорційністю міжсекторного розподілу доходів, необґрунтованими ціновими різницями між внутрішніми, експортними та світовими цінами зернових культур. Взаємообумовленість деформацій утворює своєрідний «кругообіг»: фінансові деформації постають джерелом і наслідком структурних деформацій, і навпаки.

Розірвати такий «кругообіг» покликана державна політика, однак її недосконалість підсилює, а не зменшує прояви сучасних деформацій ВП. Проведений аналіз впливу складових діючого механізму цінового регулювання на розвиток секторів зернового ринку засвідчив відсутність заходів, орієнтованих на нівелювання структурних деформацій, та неефективність інструментів, покликаних забезпечити доходність суб'єктів ресурсотворюючих аграрного і споживчого секторів зернового ринку.

Відтворювальний підхід як методологічна основа модернізованої державної політики цілеспрямовано орієнтує її регуляторні заходи на забезпечення розширеного відтворення матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів у складових секторах ІЗР, досягнення в управлінських рішеннях системності, обґрунтованості, довгостроковості. Обґрунтовані напрями модернізації регуляторної політики на зерновому ринку України передбачають комплекс практичних заходів, реалізація яких може здійснюватися в два етапи: (1) впровадження заходів щодо

зменшення або нівелювання проявів існуючих структурних і фінансових деформацій; (2) забезпечення домінанти економічних інтересів держави та суспільства в довгостроковому періоді. Досягнення останнього завдання передбачає поступове нарощування обсягів внутрішнього кормового та продовольчого споживання зерна, зростання обсягів виробництва вітчизняного зернопереробного комплексу, переорієнтацію вектору українського агроекспорту із сировини на хлібопродукти.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в ідентифікації типів деформацій (структурних і фінансових) ВП та векторів їх впливу на розвиток ІЗР, обґрунтуванні напрямів модернізації регуляторної політики в контексті зменшення деструктивних проявів деформацій, а також у реалізації економічних інтересів держави на ринку. Практична значимість отриманих результатів визначається можливістю їх використання в ході реформування діючого механізму державного регулювання зернового ринку України. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу відтворювальних процесів на суміжних зерновому ринках, зокрема, інтегрованих ринках борошномельної, круп'яної, хлібопекарської й макаронної продукції, та в обґрунтуванні за його результатами інноваційних регуляторних важелів державної політики.

Література

1. *Про зерно* та ринок зерна в Україні. Закон України № 37-IV від 04.07.2002 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/37-15>
2. *Алтухов, А. И.* Зерно России / А. И. Алтухов, А. С. Васютин. – М. : ЭКОНДС-К, 2002. – 432 с.
3. *Лысюк В. М.* Воспроизводственная функция товарных рынков : монография / В. М. Лысюк. – Одесса : ИПРЭЭИ НАН Украины, 2011. – 225 с.
4. *Нікішина, О. В.* Пріоритети національної зернової політики та механізми їх реалізації в умовах глобалізації економіки / О. В. Нікішина // *Економіка харчової промисловості*. – 2012. – № 4 (16) – С. 14–22.
5. *Озип, И.* Мировой рынок муки: придерживаемся традиций [Электронный ресурс] / Ирина Озип // Сайт журнала «АПК-Информ» – Режим доступа к ресурсу : <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1011326>
6. *Плышевский, Б. П.* Деформации против модернизации / Б. П. Плышевский // *Экономист* – 2011. – № 5. – С. 3–17.

Отримано 29.03.2013 р.

Модернизация регуляторной политики на интегрированном зерновом рынке Украины (воспроизводственный подход)

ОКСАНА ВЛАДИМИРОВНА НИКИШИНА*

* кандидат экономических наук, докторант отдела рыночных механизмов и структур Института проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, ул. Французский бульвар, 29, г. Одесса, 65044, Украина, тел.: 00-380-48-7251457, e-mail: ksenkych@gmail.com

Обеспечение эффективного функционирования зернового рынка как гаранта продовольственной безопасности Украины и системообразующей основы ее агропромышленного комплекса актуализирует задачу инновационной модернизации государственной регуляторной политики. В статье определена сущность интегрированного зернового рынка и его воспроизводственная структура, идентифицированы структурные и финансовые деформации воспроизводственных процессов, векторы их влияния на развитие составляющих секторов рынка.

Проанализированы главные составляющие действующего механизма государственного ценового регулирования зернового рынка, показано их ограниченное влияние на текучесть и деформации воспроизводственных процессов. Предложен комплекс регуляторных мероприятий, целенаправленно ориентированных на уменьшение деструктивного влияния структурных и финансовых деформаций воспроизводственных процессов, обеспечение приоритета государственных экономических интересов, активизацию воспроизводственной функции рынка зерна и смежных с ним рынков как необходимого условия устойчивого экономического роста.

Ключевые слова: воспроизводственные процессы, регуляторная политика, структурные и финансовые деформации.

Mechanism of Economic Regulation, 2013, No 2, 88–97
ISSN 1726-8699 (print)

**Modernisation of Regulatory Policy at the Integrated Grain Market of Ukraine
(reproduction approach)**

OKSANA V. NIKISHINA*

** C.Sc. (Economics), Doctoral candidate
of Department of market mechanisms and structures in Institute of market problems and economic
& ecological research of National Academy of Sciences of Ukraine,
Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, 65044, Ukraine,
phone: 00-380-48-7251457, e-mail: ksenkych@gmail.com*

Manuscript received 29 March 2013.

Providing of the effective functioning of grain market as the guarantor of food safety of Ukraine and systemically important basis of state agroindustrial complex brings into focus the task of innovative modernisation of state regulator policy. The essence of the integrated grain market and his reproduction structure are determined in the article, the structural and financial deformations of reproduction processes, their influence vectors on development of making market sectors are identified. The main element of valid mechanism of government price control of grain market are analysed, their limit influence is shown on a fluctuations and deformations of reproduction processes. A regulating activities complex, which is purposefully focused on reduction of destructive influence of structural and financial deformations of reproduction processes, providing a priority of the state economic interests, activation of reproduction function of the market of grain and the adjacent markets as a condition of sustainable economic growth, is offered.

Keywords: reproduction processes, regulatory policy, structural and financial deformations.

JEL Codes: D51, E11, E61, Q18

Tables: 3; *Figures:* 1; *References:* 6

Language of the article: Ukrainian

References

1. About grain and grain market in Ukraine. Law of Ukraine № 37-IV from July 4th, 2002. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/37-15>. (In Ukrainian)
2. Altuhov, A. I. and Vasiutin O. S. (2002), *Grain of Russia*, Moscow, ECONDS-K. (In Russian)
3. Lisyuk, V. M. (2011), *Reproduction function of commodity markets*, Odessa, IPREEI (In Russian)
4. Nikishina, O. V. (2012), "Priorities for national grain policy and mechanisms for their implementation in a globalized economy," *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, 4 (16), 14–22. (In Ukrainian)
5. Ozip, Irina (2012), "World market of flour: we adhere to traditions," <http://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1011326>. (In Russian)
6. Plyshevskiy, B. P. (2011), Deformations against modernisation, *Economist*, 5, 3–17. (In Russian)